

До Научното жури
по процедурата за доцент
по Конституционно право (Сравнително
конституционно право)
в Юридическия факултет
на СУ „Св.Климент Охридски”

С Т А Н О В И Щ Е

по конкурса за получаване на научното звание „доцент“ по научната
специалност Конституционно право (Сравнително конституционно право),
област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки,
професионално направление 3.6. Право,
обявен за нуждите на Юридическия факултет на СУ „Св.Климент Охридски”
(ДВ, бр. 100 от 15 декември 2017 г.)
с кандидат Мартин Кирилов Белов,
главен асистент по Конституционно право, доктор по право

Изготвил становището: Евгени Петров Танчев, доктор по право, професор по Конституционно
право

Конкурсът за доцент по 3.6 Право (Конституционно право (Сравнително конституционно право) от Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ е обявен в ДВ, бр. 100 от 15 декември 2017 г. В него е подал документи и участва само един кандидат. Това е доктор Мартин Кирилов Белов, главен асистент в Юридическия факултет на Софийския Университет „Св. Кл. Охридски“.

Назначен съм за член на научното жури със Заповед на Ректора на Софийския университет РД 38-90 от 30.01.2018 г. В съответствие с решението на научното жури от 1.03.2018 г. в настоящия конкурс изготвям становище, което предлагам на Вашето внимание.

Кандидатът е представил списък на публикациите, които включва 4 монографии, 1 учебник, 1 съставителство на сборник, 1 студия и 56 статии и глави от книги. Монографиите са публикувани в България, сборникът – във Федерална република Германия, студията – в Нидерландия, а статиите и главите от книги – в български, немски, френски, италиански, белгийски, нидерландски, австрийски, руски, испански, полски, румънски и сръбски издания (списания и книги).

Научните интереси на гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов са съсредоточени в областта на конституционното и сравнителното конституционно право. В неговата преподавателска дейност се очертават следните четири основни направления:

1. Конституционно право
2. Сравнително конституционно право
3. Сравнителна история на конституционното право
4. Европейско конституционно право и наднационален конституционализъм

В областта на сравнителното конституционно право Мартин Белов има и учебник, публикуван в съавторство с мен. Вследствие от дългогодишната ни съвместна работа в посочените дидактически направления, научни области и учебни курсове стигам до извода, че гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов има отлични преподавателски и научно-изследователски качества. Той се ползва с отлично име сред преподавателите и студентите и има изграден преподавателски и аналитичен подход. Мартин Белов има дългогодишен опит с преподаването както на традиционни и класически курсове като Конституционно право и Сравнително конституционно право, така и с разработването и предлагането на нови и модерни курсове като Наднационален конституционализъм, Сравнителна история на публичното право, Европейски конституционализъм, Федерации и федерализъм и др.

Доказателство за високите професионални качества на гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов като преподавател е и фактът, че той преподава курсове в посочените по-горе области на правото не само в България (основно СУ „Св. Климент Охридски“, но също и НБУ и ZEDES “Germanicum”), но и в чужбина – Германия, Италия, Полша, Португалия, Швеция и др. Прави впечатление и това, че гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов е канен да изнася и цели самостоятелни курсове в областта на конституционното право и на сравнителното конституционно право в няколко европейски университети.

Приносите на кандидата за доцент Мартин Кирилов Белов са свързани основно с четири дяла на конституционната наука. Това са учението за конституцията, историята на българското конституционно право (включително в сравнително-европейска и сравнителна балканска перспектива), сравнителноправното изследване на конституционните институции и изследването на взаимовръзката между националния и наднационалния конституционализъм. Наред с това, обаче, кандидатът има важни приносни разработки и в материята за правата на човека.

Следните по-конкретни направления и основни сфери на аналитичен интерес на гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов трябва да бъдат открити:

1. Теория на конституционната идентичност;
2. Теория на ценностите и принципите на конституцията (определена от кандидата като „конституционна аксиология“);
3. Теория на разделението на властите;
4. Финансов конституционализъм, финансова конституция и финансова власт;
5. Конституционна теория на демокрацията
6. Сравнителноправно и сравнително-историческо изследване на институциите на изпълнителната власт - с особен акцент върху европейския и балканския конституционализъм;
7. Анализ на взаимното влияние между националния и наднационалния конституционализъм.

Наред с това, интерес представляват и приносните и иновативни разработки на кандидата гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов, свързани с човешкото достойнство, човешкия образ на конституцията, конституционната комуникация, федерализма, конституционното значение на времето, конституционния преамбюл и политическите права на гражданите (особено във връзка с правото на опозиция и ограничителите на партийния политически плурализъм), както и във връзка с проблемите на демократичната легитимност на съдебната власт и на съда със съдебни заседатели.

Общият брой на научните публикации на гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов е 83, като от тях 6 монографии, 1 учебник, 1 студия и 1 съставителство на сборник. Броят и видът публикации, с които гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов кандидатства в настоящия конкурс вече бе посочен в началото на становището. Кандидатът гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов има и близо 200 цитирания на негови научни трудове. Забележително е, че част от тях са цитирания в чуждестранни научни разработки.

Академичната дейност на гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов не се изчерпва само с преподавателска дейност и писане и публикуване на научни трудове. Гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов е активен участник в редица престижни международни и национални конференции, както и в национални и най-вече в международни научни проекти. Той е участвал в 11 международни научни проекта и в 6 български научни проекта. Мартин Белов е участвал в над 50 научни конференции. Двадесет и една от тях са по покана на чуждестранни университети. Много от проведените в България научни конференции, в които Белов е участвал, са с международно участие.

Гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов развива и значима научно-административна дейност. Той е член на ръководството на CEE Forum (най-голямата международна научна мрежа на младите учени в областта на правните, политическите и социалните науки в Европа), на ръководството на Българската асоциация по философия на правото, на Съюза на учените в България и на редица административни органи на ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“ и на СУ „Св. Климент Охридски“. Организатор е на престижни научни конференции.

За отличните научни и преподавателски качества на кандидата допринася и това, че той е специализирал в редица престижни академични и научни институции – Оксфордски университет, Кьолнски университет, Макс-Планк институт за сравнително и международно публично право, Хайделберг, ФРГ, Страсбургски университет, Гентски университет, Макс-Планк институт за европейска правна история, Франкфурт на Майн, ФРГ, Институт по федерализъм, Фрибург, Швейцария, Дрезденски университет, Хамбургски университет, Европейска академия по теория на правото, Брюксел и др. Особено силно впечатление прави обстоятелството, че кандидатът гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов е работил по научни проекти, свързани със сравнителна конституционна история на Югоизточна Европа, респ. със сравнителен федерализъм в най-престижните в Европа научни институции в тези сфери - Макс-Планк институт за европейска правна история, Франкфурт на Майн, ФРГ, съответно Институтът по федерализъм, Фрибург, Швейцария.

Ограниченият обем на това становище не ми дава възможност твърде подробно и в детайли да разгледам всички предоставени ми за рецензиране научни трудове на кандидата. Затова ще се спра основно на представените за рецензиране монографии, както и на по-важните статии на гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов, групирани според основните насоки на неговите творчески интереси. Общото впечатление е, че представените за участие в конкурса книги, глави от книги, студии и статии съдържат значими, концептуални и разнообразни научни приноси, които са новост както за българската, така и, до голяма степен, за европейската теория на конституционното и сравнителното конституционно право. Те очертават профила на гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов на сериозен и задълбочен изследовател на конституционализма – както национален, така и наднационален и сравнителен. Представените за участие в конкурса научни трудове са респектиращи както в количествено, така и в качествено отношение.

Монографията „Българската конституционна идентичност“ на гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов има характера на сериозен и задълбочен хабилитационен труд. Това е първото самостоятелно изследване в българската конституционна литература по този фундаментален за съвременното конституционно право въпрос. С тази монография се запълва съществена празнина в българската конституционна доктрина. Съществени предимства на изследването са неговата иновативност, оригиналност, както и използването на социоправен подход. Изследването е многоаспектно. То е приносно за теорията както на националния, така и на наднационалния европейския конституционализъм.

Безспорно заслужава да се определят като приноси разграничаването на конституционната идентичност от други видове идентичност и от сходни конституционни понятия. Приносен е предложеният от гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов каталог с функции на конституционната идентичност. Друг важен принос на книгата е изследването на взаимната зависимост между йерархия на нормативния правен ред и суверенитета. Безспорна заслуга на автора е и изследването на начина, по който кризата на йерархията на правните редове в контекста на многостепенния конституционализъм на ЕС се превръща в криза на суверенитета.

Извеждането на елементите на българската конституционна традиция, извършването на „вертикален“ сравнителноправен анализ на българските конституции във връзка с тяхната идентичност и поставянето на проблема за празнотите по отношение на определянето на съвременната българска конституционна идентичност са други важни приноси на хабилитационния труд.

Наред с това, гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов въвежда в българската конституционноправни теория проблематиката не само на конституционната идентичност, но и на съдебния диалог и „насрещните ограничения“ при трансфера на суверенитет. В качеството ми на автор с научен интерес и публикации в областта на конституционния плюрализъм и многостепенния конституционализъм оценявам високо начина, по който гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов работи с тези съвременни конституционни концепции и ги използва, за да покаже необходимостта от нов поглед върху традиционни конституционни проблеми – йерархия, суверенитет, демокрация, конституционно ядро и др.

Изложените причини ме карат да считам, че монографията „Българската конституционна идентичност“ на гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов е задълбочен и приносен хабилитационен труд, посветен на концептуален и съвременен проблем, разработен прецизно и логично и надграждащ върху най-новото ниво на европейската конституционна доктрина. Ето защо съм сигурен, че този труд няма да остане незабелязан и е в състояние да предизвика полезен научен дебат в българската теория. Монографията е със съществено значение и за практиката, тъй като съдържа критичен анализ на решенията на българския Конституционен съд и може да послужи като основа за изграждането на българска юриспруденция върху конституционната идентичност от Конституционния съд.

Втората монография, имаща характера на хабилитационен труд, представена от кандидата гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов за участие в конкурса, е „Финансов конституционализъм“. За мен тя също представлява съществен принос в българската конституционна теория. При това, книгата отново е интердисциплинарно изследване със значение както за конституционното право и сравнителното конституционно право, така и за европейското конституционно право и за финансовото право. Заслужава отбелязване фактът, че книгата е резултат от систематични научни усилия на автора, свързани с неговото участие с доклади по темата на престижни международни научни форуми (конференцията на IACL на тема „Изграждане на конституционни правила за балансиран бюджет“ и др.), както и с участието в международни проекти в областта на конституционните основи на публичните финанси.

Монографията „Финансов конституционализъм“ представлява безспорна новост в българската конституционна теория и е част от най-новото ниво на науката и от най-модерните изследователски теми и тенденции в европейския конституционен дебат. Тя съдържа съществени приноси в следните насоки. Книгата предлага логичен и задълбочен анализ на три свързани, но различни феномена – финансовата конституция, финансовият конституционализъм и финансовата власт. Тя представлява приносно осмисляне на начина, по който глобализацията и нарастналата

роля на публичните финанси влияят върху съвременното конституционно право на национално и наднационално равнище.

Заслужава одобрение прецизният и логичен анализ на конституционните измерения на принципа за балансирания бюджет. Авторът апелира за гарантиране на демокрацията в контекста на еманципацията на публичните финанси от конституционноправните гаранции за правова държава и демокрация. Той изследва нарастващата роля на експертни наднационални органи при определяне на фундаментални публични политики. В този смисъл, авторът по приносен начин извежда две задачи на финансовия конституционализъм – засилване на институционалните механизми на политическата система за контрол върху системата на публичните и на корпоративните финанси и гарантиране на развитието на финансова пазарна икономика.

Сравнителноправният анализ на институциите на финансовата власт, както и на съдържателните елементи на финансовата конституция също следва да бъдат открити. Съществен принос са дефинициите на финансовия конституционализъм, финансовата конституция и финансовата власт, систематизирането на приликите и разликите между тези явления и извеждането на типичните компоненти на финансовата конституция. Принос за българската конституционна теория е проблематизирането на идеята за съществуването на „секторни конституции“, както и логичното извеждане на причините за предимствата на това понятие пред алтернативни понятия като „конституционни основи на публичните финанси“, „конституционни принципи на публичните финанси“ и „конституционни принципи на финансите“. Оригинален е и анализът на държавния бюджет, аргументирано разглеждан от автора като „исторически еволюиращ код“ за включване и интеграция в политическата общност.

В група от статии кандидатът гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов предлага свои възгледи и изследвания върху конституционните ценности и конституционните принципи. Това са статиите „Функции на конституционната аксиология“, „Същност и система на конституционната аксиология“ и „Същност на конституционните ценности и конституционните принципи“.

Приносните моменти на тези статии са няколко. По оригинален начин се определят същността на конституционните ценности и конституционните принципи. Важно значение има направеното от кандидата разграничение между конституционните ценности, конституционните принципи, конституционните цели, нормативни идеологии, нормативни идеи, форма на държавно управление, форма на държавно устройство и права на човека. Важни приноси са и извеждането на каталог с функции и определянето на системата на конституционната аксиология.

Друга група приноси на кандидата гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов касаят теорията за разделението на властите, която той предлага. Кандидатът има систематичен и траен интерес към проблематиката. Приносно значение има въвеждането от негова страна на теорията за вето актьорите в българската конституционна дискусия. Изградената от кандидата визия за разделението на властите е логична, оригинална и последователна. Полезно е нейното онагледяване чрез изследването на четири важни европейски конституционни модели – тези на Германия, Австрия, Белгия и Нидерландия, в книгата „Институциите на изпълнителната власт в континенталноевропейския конституционализъм“. Трябва да се отбележи систематичното прилагане на предложения от Мартин Белов троен критерий за определяне на видовете власти в различни конституционни системи и в различен исторически контекст. Теорията на Мартин Белов за разделението на властите е лансирана и в европейския научен дебат посредством статията „Separation of Powers reconsidered: a Proposal for a New Theoretical Model at the Beginning of the 21st Century“.

Кандидатът гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов има съществени приноси и в областта на изследването на изпълнителната власт в национален и сравнителноправен аспект. На тази тема са посветени както монографията „Институциите на изпълнителната власт в континенталноевропейския конституционализъм“, така и редица статии – „Executive Power Metamorphoses in the History of the Balkan Constitutionalism: Between the Imperatives of the Constitutional Teleology and the Potentialities of the Political Reality“, „Конституционната монархия като основна форма на държавно управление през XIX в.“ и „Конституционният статус на монарха в балканския конституционализъм“. Приносни моменти във връзка с правителството и държавния глава съдържат и главите, написани от кандидата д-р Белов, в нашия общ учебник „Сравнително конституционно право“.

В областта на националното, сравнителноправното и сравнително-историческото изследване на изпълнителната власт заслужава да се обособят следните приносни моменти. Кандидатът предлага критичен анализ на структурата на изпълнителната власт и на системата на нейните институции. Изведени са принципите на организация и дейност на правителството. Те са изследвани както абстрактно, така и с оглед на проявлението им в различни конституционни модели. Направена е сполучлива сравнителноправна класификация на видовете правителства и тя отново, както и принципите на организация и дейност на правителството, е анализирана в сравнителноправен, сравнително-исторически и национален контекст. Оригинална е и класификацията на статусите и ролите на държавния глава и министър-председателя в балканския конституционализъм.

По-нататък следва да се отбележат и приносите на кандидата гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов в областта на конституционната теория на демокрацията. Те се съдържат основно в монографията „Гражданското участие в политическия процес. Конституционноправни основи“, както и в статиите „Direct Democracy and European Integration“, „Пряма демокрация в местном самоуправлении Республики Болгарии“, „Reconsidering the Boundaries between Direct and Representative Democracy“, „Президентът и пряката демокрация“, „Опозицията и правото на опозиция в съвременното българско конституционно право“, „Ограничители на партийния политически плурализъм в съвременния български конституционен модел“, „Българската конституционна демокрация – типология и историческо развитие“ и др.

Приносите на кандидата гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов в областта на конституционната теория на демокрацията могат да се систематизират по следния начин. Кандидатът извежда система от критерии за разграничаване на институтите на пряка, представителна, делиберативна и партиципаторна демокрация. Направена е сравнително-историческа типология на конституционната демокрация в България. Изследвана е ролята на пряката демокрация във връзка с вертикалното разделение на властите, т.е. както с оглед на приложението ѝ на национално ниво, така и в местното самоуправление и в конституционализма на ЕС. Съществени приноси, които са важна новост в българската конституционна теория, касаят изследването на правото на опозиция и ограничителите на партийния политически плурализъм.

В областта на българската и сравнителната конституционна история кандидатът гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов има няколко публикации. Това са следните статии и глави от книги: „The idea of “Europe” as a factor in the Building of the Bulgarian Legal Identity“, „Establishment of the Modern Constitutional Principles in Bulgaria. The Tarnovo Constitution of 1879“, „Executive Power Metamorphoses in the History of the Balkan Constitutionalism: Between the Imperatives of the Constitutional Teleology and the Potentialities of the Political Reality“, „Конституционният статус на монарха в балканския конституционализъм“, „Модел на религиозна свобода и толерантност според Търновската конституция“, „Зараждането на символичната политика в зората на българския конституционализъм. Конституционната комуникация между монарх и парламент при управлението на княз Александър I Батенберг“, „Динамика на институционалното неравновесие при действието на Търновската конституция“ и „Българската конституционна демокрация – типология и историческо развитие“.

Изследванията на кандидата гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов в областта на конституционната история се открояват с четири важни особености. Първо, значителна част от тях са публикувани в книги на водещи чуждестранни издателства и в престижни чуждестранни

списания. Някои от тях са разработвани по покана на световни научни центрове в областта, като например Макс-Планк институт по европейска правна история.

Второ, голяма част от изследванията са сравнителноправни или системно използват сравнителноправния метод. Особено значима е ползата от разполагането на българската конституционна история и българския конституционализъм в сравнителен балкански контекст. Това позволява по-ясно да се изведат на преден план както приликите, така и отликите и спецификите на българския конституционен модел от съпоставими конституционни системи – тези на Сърбия, Гърция, Румъния и др.

Трето, изследванията на гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов в тази сфера се основават на ясно дефинирани и оригинални собствени тези, доказани логично и аргументирано и обичайно завършващи с оригинални изводи.

Четвърто, в изследванията систематично се използва социо-правен подход. Това е новост в българската конституционна теория, в която преобладават чисто институционални и позитивноправни изследвания. Прилагането на социо-правния подход, в комбинация с други подходи и методи, позволява на кандидата гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов да достигне до комплексни и богати изводи както относно правната уредба, така и относно „фактичката конституция“, т.е. относно начина на прилагане на конституционното право.

Считам, че посочените научни разработки на кандидата гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов в областта на българската и сравнителната конституционна история са приноси и оригинални. Те са подчинени на обща концепция и методология и създават една вярна и същевременно оригинална картина на българската конституционна история в общата европейска доктрина в областта на сравнителната конституционна история.

Съществена част от интересите на кандидата заема изследването на взаимодействието между националния и наднационалния конституционализъм. Кандидатът гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов има редица научни разработки в тази област, които отново са публикувани преимуществено в престижни чуждестранни списания и научни сборници. Тук следва да се посочат статиите „The Opening of the Constitutional Order of Democracy in Transition Towards Supranational Constitutionalism: The Bulgarian Case“, „Direct Democracy and European Integration“, „Globalisation, Crisis of Territoriality and their Effects on the Constitutional Principles“, „Can We Still Drive the State Machine the ‘Old School Way’? Structural and Functional Deficits of the Modern State“ и

„Конституционна рефлексия на глобалното управление – вариации на принципни проблеми в съвременния български конституционализъм“.

Тези статии поставят на обсъждане централни и значими проблеми на съвременния неоконституционализъм от началото на XXI в. Сред по-важните приноси на кандидата гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов в тази област са изследването на структурните промени в съвременния конституционализъм, свързани с кризата на представителството, кризата на демокрацията и промените в основни конституционни принципи като демокрация, суверенитет, разделение на властите, правова и социална държава. Авторът предлага оригинално и задълбочено изследване на отворената държавност и на отварящата функция на конституцията. За първи път в българската конституционна теория се разглеждат ефектите на кризата на териториалността, глобалната мобилност и дълбоко променената информационна среда, респ. на информационното общество, върху основните конституционни доктрини, конституционни принципи и конституционни институции. Приносен е и анализът на ефектите на пряката демокрация върху европейската интеграция.

Специално заслужава да се отбележи, че гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов е съставител на сборник, посветен на глобалното управление и неговите ефекти върху държавата и правото. Той е публикуван във водещото немско издателство за правна литература “Peter Lang” и съдържа статии на учени от Италия, Швейцария, Белгия, Унгария, Полша, Сърбия и България, представени на международна конференция, организирана от д-р Белов през 2016 г.

Изводът е, че приносите на кандидата гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов в разглежданата сфера са две големи групи: приноси, свързани с изследване на концептуални изменения в конституционната доктрина и в конституционното право във връзка с възникването на наднационален конституционализъм и приноси, свързани с изясняването на взаимодействието между националната конституция и конституционализъм и наднационалния конституционализъм. Изследванията на кандидата в тази област са безспорна новост в българската конституционна теория и са с приносен характер въобще за теорията на наднационалния конституционализъм.

Разбира се, към кандидата могат да се отправят и някои препоръки. Стилът на някои от разработките е доста тежък. Освен това, желателно е когато авторът въвежда нови понятия да предлага в текста на разработката или в бележка под линия кратки техни определения. Това би дало възможност на читателя да е наясно с терминологичната позиция, от която изхожда авторът. Въпреки това, обаче представените за участие в конкурса научни разработки съдържат ясна структура, видими тези, логична аргументация, базирана на оригинални авторски тези и на

ангажиране в европейския научен дебат чрез коректно цитиране на обширна и то най-модерна научна литература, отразяваща най-новите достижения на конституционноправната наука. Препоръчвам на Мартин Белов да продължи своите изследвания в областта на наднационалния конституционализъм.

Заключение:

Научноизследователската и преподавателска дейност на гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов напълно отговаря на критериите, изведени в специалната правна уредба, като са изпълнени изискванията, предвидени в Закона за развитието на академичния състав в Република България за получаване на научното звание „доцент“. Научните и академичните постижения на кандидата гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов безспорно свидетелстват за един изграден автор и преподавател по Конституционно право и по Сравнително конституционно право, демонстрирал задълбочени и обширни научни интереси, сериозни и оригинални научни постижения и развил впечатляваща научна и преподавателска дейност. С оглед на приносите в рецензираните трудове, цялостното научно творчество и дългогодишната преподавателска дейност на кандидата убедено препоръчвам на Научното жури да вземе решение, с което да предложи на Факултетният съвет на Юридическия факултет да избере гл. ас. д-р Мартин Кирилов Белов за „доцент“ по Конституционно право (Сравнително конституционно право), Професионално направление 3.6. – Право.

гр. София, 16.03.2018 г.

проф. д-р Евгени Танчев